

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС НАЦІОНАЛЬНОЇ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ

Габані І.І.,

асистент

кафедри міжнародного права

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Габані І. І. Адміністративно-правовий статус національної адвокатури України.

Стаття присвячена адміністративно-правовому статусу Національної адвокатури України. Складовою побудови якісної й ефективної діяльності інституту адвокатури в Україні є діяльність органів адвокатського самоврядування. Правовий статус відповідних органів визначено Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність. Гарантії здійснення адвокатського самоврядування. Ця ознака полягає в недопустимості втручання в діяльність адвокатів, органів адвокатського самоврядування державних органів, що має забезпечуватись гарантіями незалежності адвокатури в Україні. Національна асоціація адвокатів України, є недержавною некомерційною професійною організацією, яка об'єднує всіх адвокатів України та створена з метою забезпечення реалізації завдань адвокатського самоврядування. Залежно від суб'єкта здійснюваних повноважень: повноваження органів адвокатського самоврядування загальнонаціонального рівня (повноваження з'їзду адвокатів України; Ради адвокатів України, Вищої кваліфікаційної комісії адвокатури, Вищої дисциплінарної комісії адвокатури, Вищої ревізійної комісії адвокатури) повноваження органів адвокатського самоврядування регіонального рівня (конференції адвокатів регіону, ради адвокатів регіону, кваліфікаційної комісії адвокатів регіону, дисциплінарної комісії адвокатів регіону, ревізійної комісії адвокатів регіону).

Положення та особливості адміністративно-правового статусу Національної асоціації адвокатів України, самоврядної професійної організації, регулює адвокатуру України посилює гарантії здійснення адвокатської діяльності. Наведено твердження розуміння адміністративно-правового статусу адвокатури України. У сьогоденні адміністративно-правовий статус адвокатури України є неоднозначним та не до кінця узгодженим. Виокремлено напрями, які сприятимуть впорядкуванню адміністративно-правового статусу. Необхідність мотивування органами адвокатського самоврядування своїх рішень, оскільки його відсутність нерідко має наслідком оскарження відповідних рішень до вищестоящих органів адвокатури або ж до суду.

Ключові слова: адвокатури України, адміністративно-правовий статус, гарантії адвокатської діяльності, діяльність професійних організацій, впровадження судової реформи України, адвокатська діяльність.

Gabani I. Administrative and legal status of the National Bar Association of Ukraine.

The article is devoted to the administrative and legal status of the National Advocacy of Ukraine. Part of building quality and effective activities of the Institute of Advocacy in Ukraine is the activity of advocacy self-government bodies. The legal status of the relevant bodies is determined by the Law of Ukraine "On Advocacy and Advocacy". Guarantees of advocacy self-government. This feature is the inadmissibility of interference in the activities of lawyers, bar self-government bodies of state bodies, which should be ensured by guarantees of the independence of the bar in Ukraine. Guarantees for the implementation of advocacy self-government. The National Association of Advocates of Ukraine is a non-governmental non-profit professional organization that unites all advocates of Ukraine and was established to ensure the implementation of the tasks of self-government of lawyers. Depending on the subject of the exercised powers: the powers of the bar self-government bodies of the national level (powers of the Congress of Advocates of Ukraine, the Council of Advocates of Ukraine, the High Qualification Commission of Advocacy, the High Disciplinary Commission of Advocacy, the High Audit Commission of Advocacy), the powers of advocacy self-government bodies at the regional level; lawyers of the region, the audit commission of lawyers of the region).

In addition, the provisions and features of the administrative and legal status of the National Association of Advocates of Ukraine, a self-governing professional organization are analyzed. It is generalized that the administrative and legal status of the Bar of Ukraine strengthens the guarantees of advocacy. The assertion of understanding the administrative and legal status of the Bar of Ukraine is given. It is noted that today the administrative and legal status of the Bar of Ukraine is ambiguous and not fully agreed. The directions which will promote the streamlining of the administrative and legal status and the creation of an effective model of the bar in Ukraine are singled out. The need for the self-government bodies to motivate their decisions, as its absence often results in appealing the relevant decisions to higher bodies of the bar or to the court.

Key words: bar associations of Ukraine, administrative and legal status, guarantees of advocacy activity, activity of professional organizations, introduction of judicial reform of Ukraine, advocacy activity.

Виклад основного матеріалу. Актуальність теми в поясненні позиції адміністративно-правового статусу Національної асоціації адвокатів України (далі – НААУ) як організації, яка об'єднує адвокатів та стажистів адвокатів.

НААУ визначаються, як недержавна некомерційна професійна організація, яка об'єднує всіх адвокатів України та утворюється з метою забезпечення реалізації завдань адвокатського самоврядування. Згідно Закону України Про адвокатуру та адвокатську діяльність, [1.] Рада адвокатів України координує діяльність та здійснює організаційне, методичне, інформаційне забезпечення рад адвокатів регіонів щодо внесення ними відомостей до ЄРАУ та надання витягів з нього. Рада адвокатів України (далі – РАУ) забезпечує технічне і технологічне створення та супроводження програмного забезпечення ЄРАУ, надання реєстраторам доступу до нього, збереження і захист даних, що містить ЄРАУ, надає роз'яснення, проводить навчання щодо наповнення та користування ЄРАУ, а також виконує інші функції. Розуміння адміністративно-правового статусу НААУ є неоднозначним, і наука та практика адміністративного права не розробили єдиного механізму розмежування та належності тих чи інших суб'єктів до певного виду правових відносин. Один і той самий суб'єкт може бути учасником кількох видів правових відносин. Одними з таких суб'єктів є органи адвокатського самоврядування.

Система адвокатського самоврядування складається та здійснюється через діяльність таких організаційних форм, як: З'їзд адвокатів України; Рада адвокатів України; Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури; Вища ревізійна комісія адвокатури; Конференція адвокатів регіону; Рада адвокатів регіону; Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія; Ревізійна комісія регіону.

Створення НААУ обумовлено Законом України Про адвокатуру та адвокатську діяльність, тобто виникає із закону.

Основною особливістю НААУ є самоврядний спосіб функціонування їхньої внутрішньої діяльності та намагання бути залученими до організації суспільного життя.

Адміністративно-правовий статус суб'єктів самоврядування. Адвокатське самоврядування – гарантоване державою право адвокатів самостійно вирішувати питання організації та діяльності адвокатури в порядку, встановленому Законом України Про адвокатуру та адвокатську діяльність [2.].

Відповідно до Зasad адвокатського самоврядування Закону України Про адвокатуру та адвокатську діяльність [1.] адвокатське самоврядування ґрунтується на принципах. Важливими серед них є: заборона втручання органів адвокатського самоврядування у професійну діяльність адвоката – конфіденційність та уникнення конфлікту інтересів; ексклюзивність та умови членства у НААУ; обов'язок стати членом професійної організації; кожен адвокат асоціації зобов'язаний керуватися не лише загальнообов'язковими нормативно-правовими актами, а й внутрішніми нормативними актами цієї організації; виконання конкретних вимог та завдань; застосування адміністративно-правової відповідальності щодо членів НААУ.

Заборона втручання органів адвокатського самоврядування у професійну діяльність адвоката – конфіденційність та уникнення конфлікту інтересів.

У відповідності до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатська діяльність здійснюється на принципах верховенства права, законності, незалежності конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів. Принцип законності є універсальний і всеосяжний правовий принцип, відповідно до нині чинного законодавства принцип законності в діяльності адвокатури виявляється в тому, що організація цього співтовариства регламентується членством в ньому, де права і обов'язки адвокатів здійснюється на основі Закону та ґрунтується Конституцією України і Закону України Про адвокатуру та адвокатську діяльність.

Принцип законності передбачає обов'язок адвоката при здійсненні своїх професійних обов'язків відстоювати права і законні інтереси своїх довірителів використовуючи при цьому лише законні засоби. Адвокат не може використовувати обман фальсифікацію доказів та інші заборонені методи навіть якщо його довіритель на цьому наполягає. Принцип законності передбачає, що адвокат під час здійснення професійної діяльності виявляє порушення закону з боку суддів органів прокуратури органів що здійснюють досудове розслідування інших суб'єктів правозастосовної діяльності і досягає усунення таких порушень і відновлення прав і законних інтересів своїх довірителів [2.].

Тому дуже важливо розрізняти, чи будемо ми вивчати на принцип верховенства права, законності, незалежності конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів стосовно самого НААУ або стосовно осіб, яких представляє НААУ – адвокатів. На практиці може статися так, що інтереси НААУ в цілому щодо захисту суспільних інтересів не будуть ідентичними інтересам самих членів НААУ, і це не буде справою, що суперечить закону. Маю на увазі, зокрема, ситуацію, коли адвокат насамперед представляє інтереси клієнта, і вони не повинні бути тотожними інтересам НААУ. Тут виникає питання, якою мірою адвокат повинен відстоювати інтереси клієнта, навіть якщо вони не взаємовигідні? Вважаю це проблематичним, особливо у кримінальних провадженнях.

Є певні сумніви, чи завжди адвокат як член НААУ надаватиме перевагу суспільним інтересам перед інтересами клієнта. Існує конфлікт між захистом інтересів особистості – клієнта та захистом суспільних інтересів відповідно. Суспільний інтерес повинен бути присутнім у кожній діяльності у сфері державного управління. При виконанні своїх завдань державні органи повинні враховувати те, що є прийнятним для більшості. Однак це не зовсім вірно.

Як один з аспектів законності в діяльності адвокатури в юридичній літературі розглядається те що адвокат покликаний захищати реальні наявні права клієнта не будь-які його інтереси а лише законні З огляду на це вбачається доречним закріпити на законодавчому рівні дефініцію про те що адвокатам заборонено приймати від особи що звернулася до нього за наданням юридичної допомоги доручення у випадку, якщо воно має свідомо незаконний характер.

Адвокат може надавати юридичну допомогу клієнту в тій мірі, в якій він не загрожує інтересам інших фізичних осіб, які гарантовані їм конституцією, та законами. Обсяг надавати юридичної допомоги клієнтові може бути обмежена типом провадження, наприклад, у кримінальному провадженні та різна у провадженні щодо захисту персональних даних, і можна б продовжити таким чином інші приклади.

Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки, яка стосується забезпечення ефективного механізму гарантування адвокатської діяльності є необхідною для провадження у триваючій судовій реформі [6.].

Крім того, суди всіх інстанцій приділяють особливу увагу реалізації принципу забезпечення права на захист. Касаційна інстанція у кількох кримінальних провадженнях скасовувала судові рішення у зв'язку з порушенням не просто права на захист, а через неефективність захисту в кримінальному провадженні. Тобто захисник брав участь у розгляді справи, але така його участь була або не на користь підзахисного, або пасивною.

Ексклюзивність та умови членства у НААУ. Членство в професійній організації само по собі вимагає волевиявлення майбутнього адвоката щодо цього членства і пов'язане з виконанням інших конкретних умов. Це означає, що особа повинна відповідати певним умовам, щодо членства в професійній організації виникає не відразу, а лише після виконання певних умов.

Що стосується НААУ, це передумови для зайняття адвокатською діяльністю. Якщо адвокат-стажер відповідає цим вимогам, його можна внести до реєстру адвокатів та займатися адвокатською діяльністю. Адвокатом може бути відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»: фізична дієздатна особа; має повну вищу юридичну освіту; володіє державною мовою; має стаж роботи в галузі права не менше двох років; склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування (крім випадків, встановлених цим Законом), склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю.

Сприймаю ексклюзивність у тому сенсі, що не кожен юрист може займатися адвокатською діяльністю. У НААУ не обмежується точною кількістю адвокатів.

Обов'язок стати членом професійної організації. Більшість професійної організації, які регулюються законом мають обов'язкове членство у професійній організації. Членство в професійних організаціях пов'язане з здійсненням певних професій або здійсненням інших публічних прав без член-

ства в асоціації є неможливим. Якщо особа не є членом асоціації, їй буде відмовлено у здійсненні адвокатської діяльності, відповідно і здійснення публічних повноважень. У випадку, якщо ви займаєтесь адвокатською діяльністю, необхідно бути членом НААУ і водночас бути внесеним до реєстру адвокатів. Розуміємо, що обов'язкове членство в НААУ як пріоритет, яким адвокат має керуватися для захисту громадян/організацій, яким надаються юридичні послуги. Крім того, це обов'язкове членство в НААУ є певною гарантією, що адвокат здобув освіту юриста та кваліфікованим фахівцем [4. с.244].

Кожен адвокат асоціації зобов'язаний керуватися не лише загальнообов'язковими нормативно-правовими актами, а й внутрішніми нормативними актами цієї організації. Адвокат та адвокат-стажист зобов'язані дотримуватись поваги до адвокатської професії, яку він уособлює, її сутності та громадського призначення, сприяти збереженню та підвищенню поваги до неї в суспільстві. Цього принципу адвокат зобов'язаний дотримуватись у всіх сферах діяльності: професійній, громадській, публіцистичній та інших.

Адвокат зобов'язаний виконувати законні рішення органів адвокатського самоврядування, прийняті в межах їх компетенції, що не виключає можливості їх оскарження у встановленому законом порядку, а також з внутрішнього розпорядку палати при виконанні своєї професії.

Однак ці рішення органів адвокатського самоврядування є обов'язковими лише для адвокатів та адвокатів-стажистів, але не пов'язують сторонніх осіб, які не належать до цієї професійної організації. Наскільки адвокати знають та дотримуються цих внутрішніх правил НААУ? Можемо побачити НААУ зацікавлена у дотриманні окремих внутрішніх правил, має складну та функціональну систему нагляду за дотриманням належної поведінки адвоката та включаючи етичні правила, які закріплені у Положенні про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність, затвердженому рішенням РАУ від 30.08.2014 №120 із доповненнями, внесеними рішенням Ради адвокатів України № 64 від 03 липня 2021 року.

Виконання конкретних вимог та завдань. Загалом маю на увазі, зокрема, сплати членських внесків адвокатом, які встановлюються загальними зборами адвокатів регіону в межах, що встановлюються З'їздом адвокатів України,

В даний час адвокати на підставі Порядку підвищення кваліфікації адвокатів України, затверджено рішенням Ради адвокатів України від 21 вересня 2019 року № 111 зобов'язані проходити професійну підготовку, та відповідно підвищувати свою кваліфікацію після початку адвокатської діяльності.

Обов'язок адвоката згідно з Правил адвокатської етики, розголошення відомостей, що складають адвокатську таємницю, заборонено за будь-яких обставин, включаючи незаконні спроби органів дізнання, слідства і суду допитати адвоката про обставини, що складають адвокатську таємницю.

Відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2.] професійні права, честь і гідність адвоката гарантуються та охороняються Конституцією України, цим Законом та іншими законами, зокрема: забороняється вимагати від адвоката, його помічника, стажиста, особи, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, а також від особи, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю, надання відомостей, що є адвокатською таємницею. оберігати в таємниці всі факти, які він дізнався під час адвокатської діяльності.

За певних обставин звільняються адвоката від обов'язку зберігати конфіденційність інформації або документи можуть втратити статус адвокатської таємниці за письмовою заявою клієнта.

При цьому інформація або документи, що отримані від третіх осіб і містять відомості про них, можуть поширюватися з урахуванням вимог законодавства з питань захисту персональних даних.

У разі пред'явлення клієнтом вимог до адвоката у зв'язку з адвокатською діяльністю адвокат звільняється від обов'язку збереження адвокатської таємниці в межах, необхідних для захисту його прав та інтересів. У такому випадку суд, орган, що здійснює дисциплінарне провадження стосовно адвоката, інші органи чи посадові особи, які розглядають вимоги клієнта до адвоката або яким стало відомо про пред'явлення таких вимог, зобов'язані вжити заходів для унеможливлення доступу сторонніх осіб до адвокатської таємниці та її розголошення.

Застосування адміністративно-правової відповідальності щодо членів НААУ. Прикладом є праві підстави для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.

Особливість дисциплінарної відповідальності адвоката, тому що це спеціальний вид відповідальності, адже він регулюється Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» а не КзПП України. Адвокат здійснює незалежну професійну діяльність рішення про накладення на нього дисци-

плінарних санкцій ухвалюють органи адвокатського самоврядування – кваліфікаційно-дисциплінарні комісії регіону за робочим адвоката, зазначеного в ЄРДА України. Отже, це відповідальність до членів Асоціації адвокатів є професійною, правова природа якої обумовлена особливим статусом адвоката в демократичному суспільстві. Види дисциплінарних санкцій та порядок їх накладення визначено виключно Законом. Дисциплінарне провадження стосовно адвоката – це процедура розгляду письмової скарги, яка містить відомості про наявність у діях адвоката ознак дисциплінарного проступку.

У Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність немає визначення поняття «дисциплінарний поступок», але є тільки перелік підстав для притягнення членів Асоціації адвокатів до дисциплінарної відповідальності. Це вчинення адвокатом дисциплінарного проступку, а саме: порушення вимог несумісності; порушення присяги адвоката України; порушення правил адвокатської етики; розголошення адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення; невиконання або неналежне виконання своїх професійних обов'язків; невиконання рішень органів адвокатського самоврядування; порушення інших обов'язків адвоката, передбачених законом.

Відповідно до Закону України Про адвокатуру та адвокатську діяльність [2.] цей перелік не є повним, а тому будь-які діяння, пов'язані із порушенням адвокатом встановлених законом обов'язків, за певних умов може кваліфіковано членом кваліфікаційно-дисциплінарні комісії регіону, як дисциплінарний проступок.

Висновки. Таким чином, необхідно говорити про правосуб'єктність юридичних осіб, яка настає з моменту державної реєстрації. Кожен суб'єкт повинен мати певний обсяг прав та обов'язків для реалізації своєї участі в адміністративно-правових відносинах. Правовий статус органів адвокатського самоврядування закріплений в Конституції України, Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», та в інших актах, які забезпечують організацію діяльності відповідних органів. Відсутність норми права, яка регулювала б спірні правовідносини, зумовлює появу неоднакової судової практики застосування відповідних норм права, і як результат – недосконалість регулювання відповідних правовідносин. Адвокат повинен звертати увагу насамперед на інтереси клієнта, щоб не порушувати принципи професійної спільноти конституції та законів..

Практика адвокатської діяльності як цілісний багаторічний процес накопичує досвід роботи великої кількості адвокатів. Вона наочно демонструє доцільність і приклади втілення тих чи інших принципів через адміністративно-правове регулювання, а в деяких випадках указує на їх помилкову реалізацію. Аналіз такої практики може дати уявлення про необхідність впровадження нових принципів адвокатської діяльності чи вказати на ті, що втратили свою актуальність. Поряд з адвокатською практикою важливе місце займає адміністративно-правове регулювання НААУ, адвокатська діяльність та судова практика, а тому результати впровадження судової реформи в Україні. може стати підставою формування нових принципів адвокатської діяльності чи стати чинником трансформації їх змісту і в свою чергу вплинути на адміністративно-правове регулювання НААУ.

Подальший розвиток професійного правничого самоврядування відводиться утворенню з обов'язковим членством повноваженнями, які зараз є виключною компетенцією органів державної влади, що може поставити під загрозу якість професійної діяльності правників, яка, як вже неодноразово наголошувалось, характеризується особливо відповідальною роллю в суспільстві.

З урахуванням виділених нормотворчих тенденцій, у тому числі на рівні спеціальних законопроектів із питань діяльності представників правничого фаху, щодо підвищення ролі в Україні та з урахування їхнього фактичного стрімкого розвитку в умовах недосить досконалого законодавства, яким закріплюються засади державного, у тому числі і адміністративно-правового, регулювання порядку їх створення та подальшого функціонування для істотного покращення адміністративно-правового регулювання діяльності професійних організацій в Україні необхідним є прийняття певних дій в цій сфері.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 27. Ст. 282.
3. Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини: Указ Президента України від 25 серпня 2015 р. № 501/2015. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/501/2015>.
4. Вільчик Т.Б. Адвокатура та громадянське суспільство у правовій державі. *Право України*. 2014. № 11. С. 243–250.

5. Демиденко В.О. Предмет правового регулювання муніципального права України. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 3. С. 125-131.

6. Прилуцький С.В. Судова влада в умовах формування громадянського суспільства та правової держави в Україні: *автореф. дис. докт. юрид. наук*: 12.00.10 / Інститут держави і права імені В.М. Корецького. Київ, 2013. 35с.

7. Про Стратегію реформування судустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки: Указ Президента України від 20 травня 2015 р. № 276/2015. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/276/2015>.

8. Про Стратегію реформування судустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки: Указ Президента України від 20 травня 2015 р. № 276/2015. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/276/2015>